

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ *κατά* ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 21091/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

12 Μαρτίου 2009

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Μιχαηλίδου και λοιποί κατά Ελλάδα,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές*,
και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος*.

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 17 Φεβρουαρίου 2009,
Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 21091/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από τις κυρίες Σοφία Μιχαηλίδου, Μήδεια Βαγενά, Ανδρούλα Αντωνίου-Γιαλούση, Αικατερίνη Καραδήμα, Παναγιώτα Ασανακίδου, Αθανασία Οικονόμου και Ελένη Ντόβα («οι προσφεύγουσες»). Οι προσφεύγουσες είναι ελληνίδες υπήκοοι, με εξαίρεση την τρίτη προσφεύγουσα, η οποία είναι κύπρια υπήκοος. Προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 30 Απριλίου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγουσες εκπροσωπούνται από τους κυρίους Σ. Τζουβελόπουλο Αντώνη Μαθιουδάκη και την κυρία Διονυσία Τζουβελοπούλου, δικηγόρους του συλλόγου της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Μ. Απέσσο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Σ. Τρέκλη, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 12 Φεβρουαρίου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε επιπλέον να αποφανθεί το τμήμα συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

4. Οι προσφεύγουσες έχουν γεννηθεί το 1938, 1953, 1940, 1963, 1965, 1964 και 1962 αντίστοιχα. Εργάζονται ως βοηθοί νοσοκόμοι στο Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Γεώργιος Γεννηματάς», με εξαίρεση την πρώτη, τη δεύτερη και την έβδομη προσφεύγουσα που έχουν συνταξιοδοτηθεί.

5. Στις 10 Ιανουαρίου 1994, οι προσφεύγουσες κατέθεσαν ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αγωγή με σκοπό να καταδικαστεί το νοσοκομείο να καταβάλει, σε καθεμία εξ αυτών, επίδομα επί του μισθού για την περίοδο από 1^η Ιανουαρίου 1988 έως 31 Δεκεμβρίου 1993, ποσού 471.600 δραχμών (1.384 ευρώ), προσανζημένου με τόκους.

6. Στις 31 Μαΐου 1996 το δικαστήριο απέρριψε την αγωγή ως αβάσιμη (απόφαση αριθ. 8179/1996).

7. Στις 10 Δεκεμβρίου 1996, οι προσφεύγουσες άσκησαν έφεση. Η συζήτηση ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, η οποία είχε αρχικά οριστεί για τις 24 Νοεμβρίου 2000, αναβλήθηκε δύο φορές, εκ των οποίων τη μία κατόπιν αιτήματος του πληρεξουσίου δικηγόρου των προσφευγουσών και την άλλη λόγω της αποχής των δικηγόρων. Έλαβε χώρα στις 28 Σεπτεμβρίου 2001.

8. Στις 30 Ιανουαρίου 2002, το δικαστήριο εξαφάνισε την προσβληθείσα απόφαση και, κάνοντας εν μέρει δεκτή την αγωγή των προσφευγουσών, διέταξε την καταβολή των αιτούμενων ποσών από το νοσοκομείο, αλλά δίχως τόκους (απόφαση αριθ. 186/2002).

9. Στις 26 Μαρτίου 2003, το νοσοκομείο άσκησε αίτηση αναίρεσης.

10. Στις 30 Οκτωβρίου 2006, το Συμβούλιο της Επικρατείας κήρυξε την αίτηση απαράδεκτη, για τον λόγο ότι το νοσοκομείο δεν εκπροσωπείτο νομίμως (απόφαση αριθ. 3111/2006). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 2007.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1

11. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι η υπόθεσή τους είχε υπερβολική διάρκεια. Εκτιμούν ομοίως ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός τους για σεβασμό της περιουσίας τους, διότι υποστηρίζουν ότι η καθυστέρηση που γνώρισε η διαδικασία μείωσε σημαντικά την αξία του αιτήματός τους. Υπογραμμίζουν ως προς τούτο ότι, δεδομένων των χαμηλών εισοδημάτων τους, το αντικείμενο της διαφοράς ήταν πολύ σημαντικό για εκείνες.

12. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, οι αρνητικές περιουσιακές επιπτώσεις, οι οποίες τυχόν προκαλούνται από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας, αναλύονται ως μία συνέπεια της παραβίασης του προστατευόμενου από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης δικαιώματος και δεν θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη παρά μόνον για την δίκαιη αποζημίωση που θα μπορούσαν να λάβουν, ενδεχομένως, οι ενδιαφερόμενες κατόπιν της διαπίστωσης της παραβίασης αυτής (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Βαρυπάτη κατά Ελλάδας*, αριθ. 38459/97, § 32, 26 Οκτωβρίου 1999 – *Dumas κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 53425/99, 30 Απριλίου 2002 – *Capestrani κατά Ιταλίας* (déc.), αριθ. 46617/99, 27 Ιανουαρίου 2005 – *Πουλιτσίδη κατά Ελλάδας*, αριθ. 35178/05, § 36, 11 Οκτωβρίου 2007). Το Δικαστήριο έχει λοιπόν την άποψη ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να εξεταστεί μόνο υπό το πρίσμα του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο, στα εφαρμοστέα αποσπάσματά του, έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

13. Η Κυβέρνηση αντικρούει τη θέση αυτή, υποστηρίζοντας ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν ήταν υπερβολική, λαμβανομένου ειδικότερα υπόψη του γεγονότος ότι επρόκειτο για μία υπόθεση μικρού οικονομικού αντικειμένου. Προσθέτει ότι το Δημόσιο δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για την καθυστέρηση που παρατηρήθηκε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, διότι η συζήτηση αναβλήθηκε δύο φορές, εκ των οποίων τη μία κατόπιν αιτήματος του δικηγόρου των προσφευγουσών και την άλλη λόγω της αποχής των δικηγόρων.

14. Η επίδικη διαδικασία άρχισε στις 10 Ιανουαρίου 1994, με την κατάθεση της αγωγής ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, και περατώθηκε στις 30 Οκτωβρίου 2006, με την απόφαση αριθ. 3111/2006 του Συμβουλίου της Επικρατείας, ήτοι μία διάρκεια δώδεκα ετών και άνω των εννέα μηνών για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

Α. Επί του παραδεκτού

15. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

16. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του αντικειμένου της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

17. Το Δικαστήριο έχει χειριστεί πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλέπε την πιο πάνω απόφαση *Frydlender*).

18. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση. Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι είναι ευθύνη των συμβαλλομένων Κρατών να οργανώσουν το δικαστικό σύστημά τους κατά τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να εξασφαλίσουν σε οποιονδήποτε το δικαίωμα να επιτύχει μία τελεσίδικη απόφαση επί των αμφισβητήσεων των σχετικών με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσεως μέσα σε λογική προθεσμία (βλέπε *Comingersoll S.A. κατά Πορτογαλίας* [GC], no. 35382/97, § 24, CEDH 2000-IV). Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δε συνάδει με την απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

19. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

20. Οι προσφεύγουσες αξιώνουν 3.000 ευρώ έκαστη για την υλική ζημία που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν λόγω της απώλειας ενός σημαντικού μέρους της αξίωσής τους που οφείλεται στον πληθωρισμό. Ζητούν επιπλέον την καταβολή τόκων υπερημερίας επί των ποσών που επιδίκασαν τα εθνικά δικαστήρια. Αξιώνουν τέλος 6.000 ευρώ έκαστη για ηθική βλάβη.

21. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα για υλική ζημία και υποστηρίζει ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για ηθική βλάβη. Επικουρικά, υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 2.000 ευρώ.

22. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει το συμπέρασμά του ότι η διαδικασία που εισήγαγαν οι προσφεύγουσες ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων για να επιτύχουν την επιβολή ενός επιδόματος επί του μισθού τους είχε υπερβολική διάρκεια (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 18). Το Δικαστήριο διαπιστώνει επιπλέον ότι στο τέλος αυτής της μακρόχρονης διαδικασίας, τα επιληφθέντα δικαστήρια όρισαν τα εν λόγω ποσά δίχως να λάβουν υπόψη το χρονικό διάστημα που παρήλθε, παρόλο που επρόκειτο για ένα στοιχείο ικανό να μειώσει την αξία αυτών (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Ελληνικά Διυλιστήρια Στραν και Στρατής Ανδρεάδης κατά Ελλάδας*, 9 Δεκεμβρίου 1994, § 82, série A no. 301-B). Οι προσφεύγουσες μπορούν ως εκ τούτου βάσιμα να υποστηρίξουν ότι η αξίωσή του υπέστησε σημαντική υποτίμηση λόγω της διάρκειας της διαδικασίας. Το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η επίδικη διαδικασία προκάλεσε στις προσφεύγουσες υλική ζημία καθώς και αγωνία και ένταση (βλέπε, προς αυτή την κατεύθυνση, πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Βαρυπάτη κατά Ελλάδας*, § 36), για τις οποίες εκτιμά ότι πρέπει να επιδικάσει σε κάθε μία εξ αυτών 9.000 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

23. Οι προσφεύγουσες ζητούν ομοίως 1.500 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Δεν προσκομίζουν κανένα τιμολόγιο ή απόδειξη αμοιβής.

24. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αίτημα των προσφευγουσών για την αιτία αυτή δεν είναι προσηκόντως αιτιολογημένο και καλεί το Δικαστήριο να το απορρίψει.

25. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI).

26. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι το αίτημα των προσφευγουσών όσον αφορά τις αμοιβές των δικηγόρων τους δεν συνοδεύεται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά που θα επέτρεπαν τον ακριβή υπολογισμό του. Πρέπει επομένως να απορριφθεί το αίτημά τους.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

27. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει σε κάθε προσφεύγουσα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 9.000 (εννιά χιλιάδες) ευρώ για υλική ζημία και ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλουν οι προσφεύγουσες ως φόρο,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 12 Μαρτίου 2009 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος